

GÜNDELİK YAŞAMDA MÜZİK DİNLEME PRATİKLERİ; PİLOT ÇALIŞMA

Practices Of Listening To Music In Daily Life; Pilot Work

DOI NO: 10.36442/AMADER.2022.75

Bora KUMPASOĞLU¹
Fırat KUTLUK²

Özet

DeNora'nın (2000) "benlik teknolojisi" olarak ele aldığı kavram, müziğin bireylerin yaşamında kimlik, hafıza, algı gibi bireysel özerkliklerini düzenleme ve sürdürme çabasıdır. Bu bağlamda DeNora kişiliği, müzik beğenisi ve müzik tercihlerini de şekillendiren ve kişiliği genel olarak sosyo-kültürel ve biyolojik etkenlerle gelişen, davranışlar, algılar, bilişsel ve duygusal tepkiler bütünü olarak ele alır. Müzik bireylerin gündelik yaşam pratikleri içinde bir "öz-düzenleme (self-regulation)" aracıdır (2000:46). Aynı zamanda duygu durumlarını sürekli ve yeniden anlamlandırma ve inşa çabaları için etkin bir araçtır. Müzik beğenileri ve tercihleri de bu nedenle değişkendir. Bu bağlamda bir müziğin farklı zamanlardaki tercihi, DeNora'nın "benlik teknolojisinin" oluşma motivasyonu ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla DeNora'nın gündelik yaşam pratikleri içinde müzik ve birey arasındaki ilişkiyi inceleme amacı, müziğin kullanımında dinleyicinin rolünü sorunsallaştırmaktır.

Bu makale, halen devam etmekte olan bir doktora tezinin (Duygu Durumu ve Kimlik Bağlamında Gündelik Yaşamda Müzik Dinleme Biçimleri) pilot çalışma sonuçlarına odaklanmaktadır. Gündelik yaşam pratikleri içinde müziğin kullanım amaçlarını anlama ve yorumlamayı hedeflemekte, müzik ve duygu durumları arasındaki etkiler incelenmektedir. Müzik tercihlerini belirleyen etkenler, müzik listelerinin hangi parametrelere göre oluşturulduğu inceleme konusudur. Ayrıca müzik ve duygu durumları üzerindeki etkiler saptanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gündelik Yaşamda Müzik, Benlik Teknolojisi, Dijital Müzik Platformları.

Abstract

According to DeNora (2000), "self-technology" refers to the efforts of music to regulate and maintain the individual's autonomy, including identity, memory and perception. In this context, DeNora considers personality as a broad concept consisting of behaviors, perceptions, cognitive, and emotional reactions affected by socio-cultural and biological factors that also shape music tastes and preferences. Accordingly, music is a "self-regulation" tool in individuals' daily life practices (2000:46). Music is an effective tool for the individual's constant efforts to regulate and reinterpret their moods in their daily lives. Therefore, music tastes and preferences are varied. In this context, the change of preference for music at different times is directly related to the motivation for DeNora's "self-technology". Hence, DeNora's aim to examine the relationship between music and the individual in their daily life practices is to problematize the role of the listener in the use of music. In this study, which aims to understand and interpret the purposes of using music in daily life practices, it is aimed to examine the factors that determine music preferences and the purposes for which music is used. In addition, the effects between music and emotional states were tried to be determined. The aim of this study is to understand and interpret the uses of music in daily life practices. The factors that determine the music preferences and the parameters according to which the music lists are created are the subject of investigation. In addition, the effects on music and mood will be tried to be determined.

This study focuses on the results of the pilot study of an ongoing doctoral thesis. The thesis titled Ways of Listening to Music in Everyday Life in the Context of Emotion and Identity aims to understand and interpret the purposes of using music in daily life practices. In addition, the effects between music and emotional states were tried to be determined. The factors that determine the music preferences and

¹ Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Bilimleri Anabilim Dalı, kumpasoglu.bora@gmail.com

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzikoloji Bölümü Müzikoloji Anabilim Dalı, firat.kutluk@deu.edu.tr

the parameters according to which the music lists are created are the subject of investigation. In addition, the effects on music and mood will be tried to be determined.

Keywords: *Music in Everyday Life, Self Technology, Digital Music Platforms.*

Gündelik yaşam pratiklerini gerçekleştirilmede müziğin etkin olarak kullanımı, bireylerin günlük sosyal yaşamını düzenlemede müzik algısı, beğenisi ve tercihi bağlamında müziğin rolü olarak açıklanabilir. Kavram ilk olarak DeNora'nın (2000) *Gündelik Yaşamda Müzik* çalışması ile detaylı olarak ele alınmıştır. Benlik ve kimliğin oluşturulmasında müziğin işlevselliği, belirli duygu durumları yaşama, pekiştirme, değiştirme gibi psikolojik eylemler için müzik dinleme ve benlik (kişiyi tarif eden müzikler vb.) inşası, gösterimi, pekiştirilmesi, anlamlandırılması gibi eylemler için, müzik dinlemede yarar. DeNora'ya göre müzik, kimliklerin netleştirilmesi için bir referans ya da sosyal hayatı düzenleyen önemli bir güçtür (2000: 43). Kısaca müzik, müziksel olmayan olguları (sosyal koşullar, kimlik, duygu-durum seviyeleri) açıklamak için güçlü bir araçtır. Dolayısıyla DeNora'nın müzik fenomeninin insan yaşamına etkisine ait bütüncül yaklaşımı, müziğin tek başına sosyal, bireysel ya da psikolojik etkilerini değerlendirmeye engel olur. İnsana dair her türlü sosyal, bireysel ve psikolojik etki ile müzik, karmaşık bir ilişki biçimi oluşturmaktadır. Certeau (2008) gündelik yaşam pratikleri içinde sosyo-kültürel her “metada” bireylerin etkin bir biçimde rol oynadığını savunur. Certeau, hem üretim hem de tüketim sürecinde bireyin edilgen bir yapıda olmadığını ve kendine özgü eylem modelleri geliştirdiğini savunur.

DeNora, çoğu çalışmanın aksine, müziği sadece kültürel bir kimlikle değil benlik kimliği ile ilişkili olarak da ele alır. Dinleyicilerin gündelik hayat pratiği içindeki müzikle birlikte “sıradan” deneyimlerinin, duygu durum, algı, bilinç, kimlik, mod gibi olgularla müziğin yakın ilişkisine vurgu yapar. Bu bağlamda DeNora müziğin etkin rolünün, bireylerin yaşamlarındaki işlevi olarak değerlendirir. Müzik fenomeninin sadece göstergebilimsel rolü ve müziğin analizinin sadece estetik öğelerle sınırlandırılmasına eleştiri vardır (2000: 34).

DeNora müzik algısını, müziğin sadece teknik içerikleri ile ilgili değil (tonalite, armoni, ritim, tını vb. müzikal bileşenler) daha ziyade müzik fenomeninin tüm anlam boyutlarının zaman içinde diyalektik bir birleşimi, çağrışımlar, koşullar ve durumlar arasında süregelen bir bağlantı aracı olarak betimler. Durumlar, biyografik konular, dikkat kalıpları, varsayımlar gibi müzik dışı materyallerin tümü, müziğin semiyotik gücünün açıklığa kavuşturulmasında rol oynar (2000:46). DeNora'nın yukarıda belirttiği bu örnek ile ilgili vurgulanması gereken motivasyon, duygusal bağ kurma, günlük işleri ve görevleri kolaylaştırma, anımsatma gibi müziğin pragmatik kullanımının bireyselliği ile ilgilidir. Dolayısıyla müzik fenomeni gündelik hayatın vazgeçilmez dinamiklerinden biridir. Ancak bu bağlamda müzik algısı, müzik beğenisi, müzik tercihi, müzik ve duygu – durum ilişkisinin bireysel boyutlarını da ele almak gerekir.

Müzik algısı ve müzik beğenileri üzerinden gündelik yaşam pratiklerinde müziğin kullanım biçimleri ve amaçları incelenen doktora çalışmasının bir parçası olan bu alan araştırmasının amacı ilk olarak, katılımcıların kendi müzik deneyimleri üzerine belli verileri gözden geçirmesi ve bireysel

bağlamda müziği nasıl kullandıklarını sorgulaması üzerinedir. Katılımcıların müzikle kurduğu ilişkiler üzerinden, gündelik yaşamda müziği ne için ne kadar ve hangi araçlarla kullandıkları saptanmaya çalışılmıştır. Müzik tercihlerini belirleyen etkenler ve müziğin hangi amaçlarla kullanıldığı üzerine bir inceleme hedeflenmiştir. Ayrıca müzik ve duygu durumları arasındaki etkiler tartışılmıştır.

Gündelik yaşamda müzik, teknolojik gelişmelere paralel olarak belirginleşen bir kavram olarak da karşımıza çıkar. Kişisel müzik çalarların ve çok seçmeli müzik listelerine ulaşımın kolaylaşmasıyla müzik ve gündelik yaşam arasındaki ilişki daha da ön plana çıkar. Çerezcioğlu 1970'ler ve 1980'ler boyunca popüler müzik çalışmaları geniş biçimde üretim (production), icra (performance) ve metin (text) konuları merkezinde geliştiğini ancak 1990 sonrasında kişisel müzik çalarlar ile müziğin, bireyin tüm gün ve her gün yanında taşıyabildiği, bir "eşya" konumuna geçtiğini belirtir (2013:161). Bu bağlamda DeNora ile birlikte, Sloboda ve Frith de müziğin kullanım biçiminin bireyselliğine işaret eder. Böylece bireyler müziği, gündelik hayat pratiklerine yönelik organizasyon ve motivasyon için rutin biçimde kullanır. Frith, gündelik yaşam pratiklerinde müzik kullanımındaki dinamiklerin, kontrol ihtiyacıyla ilişkili olduğunu, bunun da duygusal ve estetik kontrolün tümleştirilmesi anlamına geldiğini, yani duyguları uygun biçimde sergileme düzenlemeleri yaratmakla ilgili olduğunu belirtir (aktr. Çerezcioğlu 2013:161).

Kafe, restoran, spor salonu, mağaza gibi çeşitli ticari mekanlarda müziğe maruz kalmanın yanı sıra kişisel tercihler ile hemen her ortamda müzik kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu bağlamda bireylerin farklı ruh halleri yaratmak ya da belli duygu-durumların uyarılma seviyelerini değiştirmek gibi farklı psikolojik sonuçlara ulaşmak için bunu yapmaları beklenebilir. Bu durum müziğin sadece bir meta değil, etkin bir kaynak olmasına yol açar. Bireyler bu kaynakları çeşitli durumlarda bilinçli ve aktif olarak kullanabilir. Bu durum dinleme biçimleri ve bağlamları açısından bireysel dinleyici için müzik deneyiminin değerini belirler. Aynı zamanda bilinçli tercih ve kullanım, müzik fenomeni içinde dinlerkitlenin edilgen bir rolde olduğu varsayımlarını da geride bırakır.

Bu bağlamda katılımcıların müziği hangi araçlar ile dinlediği ve günlük rutinlerinde müzik beğenisi ya da dinleme tercihlerini hangi kriterlere göre oluşturduğu incelenmiştir. Ayrıca dijital müzik dinleme/kullanım biçimleri araştırılmıştır. Çalışma, cinsiyet, yaş ya da herhangi belirli sosyal ve kültürel değerler gözetmeksizin 50 kişi ile yapılmıştır. Katılımcılardan 10'u ile yüz yüze görülmüş, 40 kişi elektronik postayla çalışmaya katılmıştır (gerek görüldüğü durumlarda birden fazla yazışma yapılmıştır).

Çalışma Soruları

1. Neden müzik dinlersiniz?
2. Hangi müzik türlerini tercih edersiniz?

3. Gün içerisinde belirli zaman dilimlerine göre müzik dinleme alışkanlıklarınız var mı?
4. Müzik tercihlerinizi etkileyen faktörler nelerdir?
5. Gündelik işlerinizi yaparken müzik dinler misiniz?
6. Duygu durumunuza göre hangi türleri tercih edersiniz?
7. Müziği genelde hangi araçlarla dinlersiniz? (pikap, cd player, mp3 player, spotify, itunes, youtube, deezer, radyo)
8. Dijital dinleme platformlarını kullanıyorsanız, müzik dinleme tercihlerinizi neye göre belirlersiniz?
 - a) Belirli sanatçılar ya da albümler
 - b) Hazır çalma listeleri
 - c) Belirli türe ait karışık parçalar
 - d) Kendi oluşturduğum listeler

Soru 1: Neden Müzik Dinlersiniz?

DeNora ve Frith, gündelik yaşamda müzik olgusu incelenmeye başlandığında müzik kullanımının bireylerin yaşamsal pratikleri ile ilgili işlevsel rolü ve bu bağlamda müzik tercihleri ile ilgili olduğu yaklaşımını öne çıkarır. Özellikle kişisel müzik çalarlar ile birlikte müzik, günün her anında ulaşılabilen ve anlık duygu-durum ve psikolojik etkenler ile ilgili motivasyon sağlayacak bir araçtır. DeNora, bireylerin gündelik yaşam pratikleri içinde müziği, duygu-durum düzenleyici yani bir “öz-düzenleme(self-regulation)” aracı olarak kullanma eğiliminden bahseder. Bu eğilimin temel sebebi, DeNora’nın yaklaşımıyla müziğin bir “benlik teknolojisi” olarak insanların hafıza, kimlik ve bireysel özerkliklerini organize etme ve sürdürme ihtiyacıdır. Çalışmanın belki de en temel sorularından biri olan “Neden müzik dinlersiniz?” sorusu da genel olarak müzik dinlemede dinleyicinin rolünü sorunsallaştırma üzerine sorulmuştur

Katılımcıların çoğu bu soru karşısında müziğin gücünden etkin olarak yararlanma amacıyla müzik dinleme eyleminde bulunduğunu ifade etmiştir. Genel olarak “eğlenme, enerji arttırma, iş yerinde sıkılmama, iş yapmak için gerekli motivasyonu sağlama, kötü modu değiştirme, dünyadan uzaklaşma, düşünmeme, huzur bulma, dertlerden sıkıntılardan uzaklaşma” gibi amaçları taşıyan cevaplar verilmiştir. Bunun yanı sıra “dertlenme, var olan sıkıntıları daha da derinlemesine yaşama, acı çekmeye yardımcı olma” gibi mevcut negatif duygu durumları pekiştirmeye yönelik müzik kullanımı amaçları da belirtilmiştir. Ancak katılımcıların belli bir bölümü bugüne kadar neden müzik dinlediği üzerine hiç düşünmediğini ifade etmiş, müzik dinlemenin kendileri hakkında ne ifade ettiğine dair açıklama yapmanın çok zor olduğunu belirtmişlerdir. Bazıları ise “neden müzik dinlediği üzerine düşünürse

müzik dinlemenin büyüsunün kaybolacağını ve müziğin kendileri için artık eskisi kadar çok şey ifade etmeyeceği” üzerine korktukları için hem soruyu cevaplamayı hem de müzik üzerine düşünmeyi reddettiklerini bildirmişlerdir. Bir kısım katılımcı ise müzik dinleme eylemini, müzik dinlemenin ya da dinlediği müziğin çok önemli olmadığını vurgulayarak, “sadece fonda ses olması”, “zaman geçirme”, “iş ya da arkadaş ortamını bozmama” amacıyla yaptıklarını belirtmişlerdir.

Soru 2: Hangi Müzik Türlerini Tercih Edersiniz?

Yukarıda yer alan ilk soruya belirsiz cevap veren ya da cevap vermemeyi tercih edenler dahil tüm katılımcılar, müzik türleri üzerine müzik beğenilerini net biçimde ifade etmişlerdir. Katılımcıların tamamı birden fazla müzik türünü beğendiklerini belirtmişlerdir.

Soru 3: Gün içerisinde belirli zaman dilimlerine göre müzik dinleme alışkanlıklarınız var mı?

Bu soru, katılımcıların müzik dinleme eylemlerini gün içerisinde aktif olarak hangi zamanlarda gerçekleştirdiklerini ve buradan yola çıkarak müziği hangi amaçlarla kullandıklarını saptamaya yardımcı olması amacıyla hazırlanmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu müziği gün içerisinde aktif olarak kullanmaktadır. Gündelik yaşam pratikleri özelinde çoğu katılımcı müziği ağırlıklı olarak sabah ve akşam saatlerinde dinlemektedir. Çok sayıda katılımcı “Güne güzel ve enerjik başlamak, işe giderken can sıkıntısını gidermek, sabah ağırlığını üstünden atmak” gibi nedenlerle sabah saatlerinde ağırlıklı olarak müzik dinlemektedir. Bunun yanı sıra işte, evde ya da buldukları yerde yaşam pratiklerini kolaylaştırmak adına öğle saatlerinde de aktif olarak müzik dinlediklerini belirtmişlerdir.

Bir bölüm ise sabah müzik dinlemenin kendileri açısından doğru bir eylem olmadığını, tam tersi “kafa şişirerek” yapılması gereken işleri yaparken motivasyon ve odak kaybı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların belli bir bölümü aslında öğle saatlerinde ve mesai ortasında müzik dinlemek istediklerini ancak öğle saatlerinde müzik dinlemenin iş verimini düşürdüğünü ifade etmişlerdir. Bu katılımcılar aynı zamanda müzikle birlikte çalışmanın zorluğundan bahsetmiş, müzik dinlemenin başlıca bir “iş” olduğunu belirtmişlerdir. Yine katılımcıların çoğu akşam saatlerinde iş çıkışı sonrası yolculukta ağırlıklı olarak müzik dinlediklerini ifade etmiştir. Katılımcılar akşamları müzik dinlemelerini ise genel olarak buldukları ortama ya da yapılan aktivitelere göre tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Örneğin çoğu katılımcı akşam evde ailesi ile birlikteyse müziği daha az dinlediğini, ancak tek başına ya da belirli arkadaş gruplarıyla birlikteyse daha fazla müzik dinlediklerini ifade etmiştir.

Gün içerisinde müzik dinleme tercihleriyle ilgili olarak katılımcıların büyük çoğunluğu sabah saatlerinde sevdiikleri türlere ait hareketli ve ritmik parçaları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Tercih edilen türler arasında büyük çoğunluğu rock, pop ve elektronik türler oluşturmaktadır. Katılımcıların

çoğu, güne enerjik başlamak, modlarını yükseltmek, mutlu olmak amacıyla bu tercihleri yaptıklarını belirtmiştir. Diğer katılımcıların büyük çoğunluğu ise sabah daha yavaş ve daha akustik müzikleri tercih ettiklerini ifade etmiştir. Bunun nedeni ise gün içerisinde enerjilerini ve bu bağlamda müzikleri yavaştan hareketliye doğru arttırmaktır. Bazı katılımcılar sabah müzik dinlemek istemediklerini belirtmiştir.

İş saatleri içerisinde katılımcıların çoğu daha yavaş tempolu, soft, akustik şarkılar dinlediklerini ifade etmişlerdir. Amaçları ise hem iş saatlerini daha hızlı geçirmek ancak iş yaparken de motivasyon ve dikkatin dağılmamasını sağlamaktır. Ayrıca katılımcıların bir kısmı ofis ortamında dinledikleri müzikler hakkında, çalışan diğer kişilerden çekinceleri, rahatsızlık vermek istememeleri, iş ortamında yalnız kalma ya da ötekileştirilme korkuları gibi nedenlerle müzik tercihleri konusunda tam olarak özgür olamadıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılar genel olarak akşam saatlerinde ise ağırlıklı olarak müzik tercihlerini tamamen yaptıkları aktiviteler, arkadaş çevresi ya da buldukları ortamların belirlediğini ifade etmiştir.

Soru 4: Müzik Tercihlerinizi Etkileyen Faktörler Nelerdir?

Katılımcılar bu soruya genel olarak müzik tercihlerini etkileyen faktörler ve gün içerisinde tercih ettikleri müziklerin nedenleri olarak iki aşamada cevap vermiştir. Bu bağlamda sorunun daha spesifikleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Çoğunlukla genel müzik tercihlerini etkileyen faktörler olarak müzik beğenisini oluşturan etkenler olarak soruya yanıt verilmiştir. Bu bağlamda müzik tercihlerini etkileyen faktörler yaş, aile, çevre, teknolojik gelişmeler, müzikal parametreler (vokal, enstrümanlar, ritmik yapı, tonalite) internet ve sosyo – kültürel diğer etkenler gibi çeşitli parametreler ile açıklanmıştır.

Katılımcıların çoğu, gün içinde müzik tercihlerini etkileyen faktörleri ise “mod”, “enerji” ve “hissettikleri duygular” olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca müzik dinledikleri ortam ve içinde buldukları çevre de katılımcılar için günlük müzik tercihlerinde önemli etkidir. Bunun yanı sıra “iyi kulaklık”, “iyi ses sistemi”, “dinledikleri sanatçıların politik duruşu”, parametreler de dinleyicilerin müzik tercihlerinde rol oynamaktadır.

Katılımcıların belli bir kısmı ise müzik tercihlerini etkileyen herhangi bir faktör bulunmadığını belirtmiştir. Bu katılımcılar daha önceki sorularda yer alan sevdikleri müzik türleri sorusuna net cevaplar vermiş, aynı zamanda müziği gün içerisinde belirli zamanlarda aktif olarak kullanan kişilerdir. Bu bağlamda müzik tercihlerini etkileyen faktörlerin olmaması, katılımcıların özgürce istedikleri müzikleri istedikleri yerde ve zamanda dinleyebileceklerini düşünmesi ve sorudaki faktör kavramını kısıtlayıcı etkenler olarak mı gördükleri, yoksa müzik tercihleri konusunda daha “edilgen” mi davrandıkları net olarak anlaşılamamıştır.

Soru 5: Gündelik işlerinizi yaparken müzik dinler misiniz?

Bu bağlamda yukarıda bahsedilen pilot çalışmanın iki sorusu, katılımcıların ifadeleri doğrultusunda birlikte açıklanacaktır. Bu sorularda katılımcıların gündelik yaşamlarında müzik kullanımlarında müzik tercihlerini etkileyen faktörleri inceleme amaçlanmıştır. Ayrıca diğer müzik tercihlerine etki eden etkenler sorularından farklı olarak bu sorular katılımcıların tamamen bireysel davranışları ve tercihleri üzerinden gündelik yaşamda müzik dinleme pratikleri üzerine verileri saptamayı amaçlamıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu gündelik rutin işleri sırasında müzik dinlemeyi tercih ettiklerini belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise gündelik işlerle birlikte müzik dinlemeyi doğru bulmadıklarını ve iş yaparken dinledikleri müziklerin bir şey ifade etmediğini açıklamışlardır. Kimi katılımcılar müziği dinlemediklerini sadece duyduklarını ifade etmiştir. Bu bağlamda da bireysel müzik dinleme eylemi gerçekleşmemektedir. Onlar için müzik dinlemek başlıca bir etkinliktir ve bu etkinliğin kendine has parametreleri olması gerekir.

Duş alırken, yemek hazırlarken, temizlik, yürüyüş, spor, araba kullanma, kitap okuma, dans etme gibi pek çok aktivitede müzik, katılımcılar arasında aktif olarak kullanılmaktadır. Katılımcıların bu aktiviteler sırasında dinledikleri müzik tercihleri ile daha önceki sorularda sevdikleri müzik türleri birbirine uymaktadır. Müzik kullanımının temel motivasyonu katılımcıların “angarya” olarak belirttiği gündelik işleri daha rahatlıkla yapma istekleri sebebiyledir. Çoğu katılımcının müzik tercihi, sevdikleri türlere ait hareketli ve ritmik parçalardır.

Bedensel eforun yoğun olduğu işler sırasında (temizlik, spor, yürüyüş vb.) katılımcılar müziği aktif olarak kullanma eğilimindedir. Parçaların ritmik yapısı ve temposu ile katılımcıların iş yapma hızları paraleldir.

Bir başka elde edilen veri de katılımcıların belli bölümünün iş yaparken vokal olmayan ya da bilmedikleri bir dilde şarkı sözüne sahip müzikleri tercih etmesidir. Bunun nedeninin odaklanma ve motivasyon sorunu olduğu belirtilmiştir. Örneğin klasik müzik türünü seven katılımcıların hemen hepsi iş yaparken klasik türü tercih ettiğini belirtmiş. Aynı zamanda rahatlamak için popüler türlere yöneldiğini ifade etmiştir.

Soru 6: Duygu durumunuza göre hangi türleri tercih edersiniz?

Sloboda “Music in Everyday Life: The Role of Emotions” çalışmasında katılımcıların müziği, hafıza, manevi konular, duygusal konular (zevk), mod değişikliği (mood), mevcut modu pekiştirme ve aktivite gücü (egzersiz, banyo, çalışma, yemek yeme, uyuma için tercih edilen müzikler) olarak altı kategoriye ayırdığını açıklar. Sloboda’ya göre müzik bu kategoriler altında, bireyler tarafından devam eden yapıları ve sosyal, psikolojik ya da fizyolojik durumları için bir kaynaktır DeNora gibi Sloboda

için de müzik, duygu durum, kimliğin inşası ve sürdürülmesi için bireylerin kendilerini düzenleme stratejileri ve sosyo-kültürel yapıya yönelik pratikler için güçlü bir zemindir. Frith, kişisel alanlara müziğin nasıl ve neden dahil edildiği sorusunu araştırır. Frith'e göre müzik, DeNora'nın belirttiği gibi "benlik teknolojisi" bağlamında öz kimlik, hafıza ve duygusal bir düzenleme (self-regulation) aracıdır.

Yukarıda yer alan sorular, katılımcıların müzik ve duygu-durum ilişkileri üzerine analizini yapmak adına hazırlanmıştır. DeNora'ya göre müzik, duygu durum ilişkisi ile birlikte olarak hafıza, kimlik, sosyal yaşam gibi pek çok olguyu düzenlemede etkindir. Müziği tanımlamak ya da anlamlandırmak için duygular en önemli olgulardan biridir.

Katılımcıların belli bir bölümü yaşadıkları duygu durumlara ve bu duyguları değiştirme isteklerine göre müzik türlerini sınıflandırmıştır. Burada ele alınması gereken iki nokta, ilk olarak katılımcıların yaşadıkları "ruh hallerini" değiştirme isteğine göre tercih ettikleri türlerdir. Katılımcılar örnek olarak üzgün, mutsuz ya da kızgın olduklarında, kendilerini depresif hissettiklerinde, müziği içinde buldukları durumdan kurtulmak için önemli bir araç olarak görürler. Bu bağlamda müzik genel olarak "negatiften pozitif geçmek" için kullanılan bir araçtır. Bu bağlamda da müzik tercihleri, katılımcıların kendi sevdikleri türlere ait "hareketli", "enerjik", "isyankâr", "yüksek tempolu" şarkılardır.

İkinci nokta ise katılımcıların yaşadıkları mevcut duygu durumlarını daha da pekiştirme isteklerine göre yaptıkları müzik tercihleridir. Bu bağlamda da katılımcılar, yaşadıkları duyguları daha da derin yaşama isteği ile genel olarak, sevdikleri türe ait daha "melankolik", "acılı", "slow", "hüzünlü", "duygusal" gibi tanımladıkları müzikleri tercih etmişlerdir. Burada ise müziğin kullanılma amacı "negatiften daha negatife" dönme isteğidir. Katılımcılar bu durumlarda yaşadıkları duyguların pekişmesi, daha anlam kazanması, daha çok hissetme gibi çabalardan ötürü müziği aktif olarak kullanmaktadır.

Katılımcıların bir bölümü ise duygusal anlarında müzik dinlemeyi tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Duygulanımları hissetme, yaşama ve algılama gibi çabaları sırasında müziğin yanlış yönlendirici bir özellik taşıdığı ve gerçeklikten uzaklaştırdığını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda katılımcılar müzik yerine başka etkenleri öne çıkardıklarını ve herhangi bir gündelik yaşam pratiklerini gerçekleştirmede müziği aktif olarak kullanmadıklarını, müziğin "fondaki bir ses" olduğunu belirtmiştir.

Soru 7: Müziği genelde hangi araçlarla dinlersiniz? (Pikap, cd player, mp3 player, spotify, itunes, youtube, deezer, radyo)

Hargreaves (2004) teknolojik gelişme ivmesinin hızla arttığı son 20-25 yılda, müzikal deneyim ve müzik değerinin doğasındaki değişikliklerin daha belirgin hale geldiğini ve müziğin kaydedilmesinden başlayarak işleme, depolanma ve çalınması ile ilgili pek çok yenilik ile birlikte müzik bestecisi, icracısı ve dinleyicisinin geleneksel olarak tanımlanan hiyerarşi ve statüsünün

muğlaklaştığını öne sürer. Fleischer (2015), günlük yaşamda bireysel müzik tercihlerinin, kalabalık alanlar ve ortak işyerleriyle başa çıkmak için etkili bir duygusal yönetim aracı haline gelmiş ve bir müzik kitaplığı olarak akıllı telefon, sürekli ve kolay bir kişisel müzik dinleme deneyimi sağladığına vurgu yapar. Bu bağlamda müzik dinleme için üretilen birçok cihazın yanı sıra internet kullanımının yaygınlaşması ve diğer medya aygıtları ile müziğe erişimin kolaylaşması bu değişikliğin temel noktasıdır. Dolayısıyla bireyler artık bunu günlük müzik dinleme eylemlerini çok daha fazla aktif olarak yapmaktadır. Bu bağlamda bireylerin müzik tercih ve beğenileri, günlük yaşamda müziği kullanma biçimleri, dinlerkitlenin müzik endüstrisi hakkında da belirleyici olmasına yol açmıştır.

Katılımcıların müzik dinleme araçları ile ilgili deneyimlerine ve dijital müzik platformlarında müziği nasıl dinlediklerini inceleme üzerine hazırlanan bu sorularda, katılımcıların çok büyük çoğunluğu müziğe araba radyosu, spotify, iTunes, Youtube gibi dijital müzik platformları üzerinden ulaştıklarını ifade etmiştir. Bir kısım katılımcı ise akıllı telefonunda oluşturduğu kendi özel listelerini dinlediğini belirtmiştir. Katılımcılar arasında kasetçalar, cd player, mp3 player gibi müzik dinleme araçlarını söyleyen hiç olmamıştır. Az sayıda katılımcı plak dinlemeye özen gösterdiğini belirtmiştir.

Dijital platformları kullanan katılımcıların büyük bir çoğunluğu müzik dinlerken var olan türe ait platformların kendi belirlediği ya da başkalarının hazırlayıp koyduğu listeleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların büyük bölümü hazır listeler üzerinden müzik dinlemekte. Az sayıda kullanıcı her şarkı bitiminde yeni şarkı aradığını ve dinlediğini belirtmiştir.

Dolayısıyla çoğu katılımcının müzik dinleme tercihleri, genel olarak dinledikleri tür ya da sanatçıların, dijital platformlar tarafından yapılan algoritmik müzik listeleriyle oluşmaktadır. Katılımcıların burada belirlediği şey aslında genel anlamda müzik türüdür. O türe ait rastgele çalınan şarkılar, katılımcılar tarafından kabul görmektedir.

Soru 8: Hangi Dinleme Durumunu Tercih Edersiniz?

- A- Belirli sanatçılar ya da albümler
- B- Hazır çalma listeleri
- C- Belirli türe ait karışık parçalar
- D- Kendi oluşturduğum listeler

Yukarıda sorulara paralel olarak kontrol sorusu olan bu soruda, katılımcıların büyük çoğu hazır çalma listeleri ya da belirli türe ait karışık parçaları seçmişlerdir. Az sayıda katılımcının kendi oluşturduğu liste vardır.

Katılımcılara göre hazır listelerin daha önce hiç duymadıkları şarkılarla ya da sanatçılarla tanışma gibi avantajları söz konusu. Aynı zamanda katılımcılar, tek bir sanatçı ya da gruba bağlı

kalmadan daha çeşitli şarkıları dinleme ve şarkı seçerek liste yapma işini “uğraştırıcı ve zaman kaybı” olarak görmekte, hazır listelerin bu durumu ortadan kaldırması gibi faydalardan söz etmekte. Yine katılımcıların büyük çoğunluğu dijital müzik kütüphanesi oluşturma gibi işlerin kendilerine zor geldiğinden, anlık tercihlere göre müzik dinleme türlerini şekillendirdiklerinden bahsetmişlerdir. Aynı zamanda dinlemek istedikleri müzik türlerine ait karışık şarkılardan oluşan listeleri benimsediklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda çalma listelerini belirleyen temel etken müzik türüdür. Az sayıda katılımcı belirgin bir şarkı ya da sanatçıyı özellikle tercih ettiğini belirtmiştir.

Sonuç

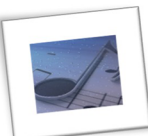
Sloboda, “Music in Everyday Life: The Role of Emotions” başlıklı çalışmasında, katılımcıların müziği, hafıza, manevi konular, duygusal konular (zevk), mod değişikliği (mood), mevcut modu pekiştirme ve aktivite gücü (egzersiz, banyo, çalışma, yemek yeme, uyuma için tercih edilen müzikler) olarak altı kategoriye ayırır. Sloboda’ya göre müzik, bu kategoriler altında, bireyler tarafından devam eden yapıları ve sosyal, psikolojik ya da fizyolojik durumları için bir kaynaktır. DeNora gibi Sloboda için de müzik, duygu durum, kimliğin inşası ve sürdürülmesi için bireylerin kendilerini düzenleme stratejileri ve sosyo-kültürel yapıya yönelik pratikler için güçlü bir zemindir. Frith, kişisel alanlara müziğin nasıl ve neden dâhil edildiği sorusunu araştırır. Frith’e göre müzik, DeNora’nın belirttiği gibi “benlik teknolojisi” bağlamında öz kimlik, hafıza ve duygusal bir düzenleme (self-regulation) aracıdır.³

Çalışmadaki katılımcıların belirgin profil özelliği, gündelik yaşamlarında aktif olarak müzik dinlemeleridir. Bunun dışında cinsiyet, yaş, meslek, eğitim ya da herhangi belirli sosyal ya da kültürel değerler gözetilmemiştir. Müzik çoğunlukla gündelik yaşam pratiklerine eşlik eden bir güçlü bir araç olarak görülmektedir. Ancak müziğin bu görevi, katılımcılar tarafından her zaman bilinçli bir şekilde sistematik olarak yapılmaz. Katılımcıların çoğunluğu müziği, salt bir dinleme eylemi yerine gün içerisindeki yaşam pratiklerine eşlik eden, kolaylaştıran, çekilebilir kılan bir fayda aracı olarak kullanır. Katılımcıların genel olarak müzik dinleme tercihleri ise mevcut modu değiştirme ya da pekiştirme, eğlenme, enerji arttırma, iş yerinde sıkılmama, iş yapmak için gerekli motivasyonu sağlama, kötü modu değiştirme, dünyadan uzaklaşma, düşünmeme, huzur bulma, dertlerden sıkıntılardan uzaklaşma gibi amaçlar taşır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak dinleme edimi farklılaşmakta ve yoğunlaşmaktadır. Müzik dinleme için üretilen birçok cihazın yanı sıra internet kullanımının yaygınlaşması ve diğer medya aygıtları ile müziğe erişimin kolaylaşması bu değişikliğin temel noktasıdır. Akıllı telefonlar ve bilgisayarlar birer müzik kütüphanesi gelmiştir. Bu bağlamda bireylerin müzik tercih ve beğenileri, günlük yaşamda müziği kullanma biçimleri, dinlerkitlenin müzik endüstrisi için yeni bir alanda yeniden belirleyici olmasına yol açmıştır. Dijital müzik platformlarının gündelik yaşamda müzik dinleme

³ Gerek Sloboda, gerekse DeNora’nın çalışmaları ve çalışma modelleri, makalenin konusu olmadığı için eleştirilmemiştir. Bu konuya, tez içinde değinilmesi planlanmaktadır.

olgusuna bambaşka bir işlev getirdiği kesindir kuşkusuz. Daha da kesin olan, bu evrilmenin yeni boyutlarla süreceğidir.

KAYNAKÇA

- Cavicchi, D. (2002). “From the Bottom Up Thinking About Tia Denora’s Music in Everyday Life”, *Action, Criticism, and Theory for Music Education* (eds. Regelski, Bowman, Coan), Cilt:1, Sayı: 2, s.4-19.
- Certeau, M. D. (2008). *Gündelik Hayatın Keşfi*, (çev. L. Özcan), Dost Yayınevi, İstanbul.
- Çerezcioğlu, A. (2013). “Popüler Müzik ve Gündelik Yaşam Deneyimi”, *Folklor ve Edebiyat*, Cilt: 19, Sayı: 75, sf. 159-172.
- Denora, T. (2000). *Music in Everyday Life*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Fleischer, R. (2015). “Towards a Postdigital Sensibility: How to get Moved by too Much Music”, *Culture Unbound: Journal of Current Cultural Research*, Cilt:7, Sayı: 2, sf. 255-269.
- Frith, S. (2003). “Music and Daily Life”, *The Cultural Study of Music*, (eds. Clayton, Herbert, Middleton), New York: Routledge Publications, s. 92-101.
- North, A., Hargreaves, D., Hargreaves, J. (2004). “Uses of Music in Everyday Life, Music”, *Perception*, Cilt:22, Sayı: 1, s.41-77.

